

## **Περιλήψεις κεφαλαίων**

### **B5. Η εκμετάλλευση των ορυχείων**

Με την ανεξαρτησία η δημιουργία τραπεζικού συστήματος ήταν κεντρική πρόθεση του κράτους. Αυτό θα έδινε λύση τόσο στη διαχείριση του κρατικού δανεισμού και στην έκδοση χαρτονομίσματος, όσο και στις πιστωτικές ανάγκες της οικονομίας. Το πιστωτικό σύστημα της χώρας συσχετιζόταν κυρίως με τις εξαγωγές σταφίδας. Οι έμποροι δάνειζαν τους παραγωγούς με τοκογλυφικούς όρους και στην ουσία έτσι προαγόραζαν την παραγωγή τους. Η πίστωση προς άλλες δραστηριότητες ήταν περιορισμένη κι αυτό περιόριζε και τις επενδυτικές πρωτοβουλίες. Το 1841 ιδρύθηκε η Εθνική Τράπεζα με κεφάλαια κυρίως από το εξωτερικό. Αρχικά οι δραστηριότητές της δεν είχαν συγκεκριμένο προσανατολισμό. Η κύρια πηγή των εσόδων της ήταν το εκδοτικό δικαίωμα που είχε, δηλαδή η δυνατότητα να εκδίδει χαρτονομίσματα για λογαριασμό του κράτους. Σιγά σιγά η Εθνική κέρδισε την εμπιστοσύνη των Ελλήνων και παρέμεινε το κυρίαρχο τραπεζικό συγκρότημα.

### **B6. Η βιομηχανία**

Στην περίπτωση της βιομηχανίας απουσίαζαν οι απαραίτητες προϋποθέσεις για την ανάπτυξή της. Τις πρώτες δεκαετίες μετά το 1830 υπήρχαν ορισμένες μονάδες βιομηχανικές για την εξυπηρέτηση τοπικών αναγκών. Ήταν εξέλιξη των παραδοσιακών βιοτεχνιών και παρέμενες στάσιμες και περιορισμένες. Γύρω στα 1870 υπήρξε τάση ίδρυσης βιομηχανιών, με ίδρυση νέων και αύξηση του δυναμικού, αλλά αυτή η τάση περιορίστηκε. Στα τελευταία χρόνια του 19<sup>ου</sup> αιώνα και στις αρχές του 20<sup>ου</sup> δημιουργήθηκε σταθερό βιομηχανικό δυναμικό και στη βαριά βιομηχανία, τη μεταλλουργία, τη ναυπηγική και την τσιμεντοβιομηχανία. Προβλήματα που αντιμετώπιζε ήταν η έλλειψη κεφαλαίων ή η διασπορά τους, η έλλειψη πρώτων υλών και εργατικών χεριών, αλλά και η έλλειψη παιδείας τεχνικής και γενικής. Αλλαγή στα δεδομένα έχουμε μετά το 1912-1913 με την ενσωμάτωση μεγάλων εκτάσεων και πληθυσμών, αλλά και τότε η ελληνική βιομηχανία δεν μπορούσε να αντέξει τον εξωτερικό ανταγωνισμό.

### **B7. Τα δημόσια έργα**

Το 1830 το ενδιαφέρον της διοίκησης στράφηκε προς την κατασκευή των απαραίτητων έργων υποδομής. Αυτό εμποδίστηκε από την έλλειψη αναγκαίων οικονομικών πόρων. Στις χερσαίες συγκοινωνίες και στα δημόσια έργα υπήρξε έλλειψη ιδιωτικού ενδιαφέροντος γιατί οι επενδύσεις αυτές δεν ήταν κερδοφόρες. Το κράτος μέσω και των δήμων προσπάθησε υποτονικά να ξεπεράσει τα προβλήματα ως τη δεκαετία του 1870. Προς το τέλος του 19<sup>ου</sup> αιώνα και στις αρχές του 20<sup>ου</sup> η οικονομική ανάπτυξη, η αστικοποίηση, η δημιουργία σιδηροδρόμου και η ανάπτυξη του εσωτερικού εμπορίου προώθησαν την κατασκευή οδικού δικτύου. Προβλήματα υπήρξαν στην κατασκευή δρόμων στα ορεινά αλλά και λόγω του ανταγωνισμού με τις θαλάσσιες συγκοινωνίες. Επίσης, έγινε αποξήρανση μεγάλων εκτάσεων για καλλιέργησιμη γη και καταπολέμηση της ελονοσίας, με σημαντικότερη την αποξήρανση της Κωπαΐδας. Το μεγαλύτερο τεχνικό έργο εκτός του σιδηροδρόμου ήταν η διάνοιξη της διώρυγας της Κορίνθου (1881-1893) και του πορθμού του Ευρίπου.

## **B8. Το δίκτυο των σιδηροδρόμων**

Η βιομηχανική επανάσταση συνδέεται με την κυριαρχία του σιδηροδρόμου στις χερσαίες μεταφορές. Έλυνε το πρόβλημα μεταφοράς μεγάλου όγκου προϊόντων σε μεγάλες αποστάσεις. Στην Ελλάδα οι συζητήσεις για κατασκευή σιδηροδρόμων ξεκίνησε ίσως το 1835. Όμως για πολλές δεκαετίες ήταν πολυέξοδη και ήταν αδύνατη η προσέλκυση κεφαλαίων, γιατί προϋπόθεση ήταν να είναι το σιδηροδρομικό δίκτυο αποδοτικό. Επίσης, οι θαλάσσιες μεταφορές περιόριζαν την αποδοτικότητα του σιδηροδρομικού δικτύου. Μέχρι τη δεκαετία του 1880 η γραμμή Αθήνα-Πειραιάς ήταν η μόνη και είχε μήκος 9 χιλιόμετρα. Όμως, οι γενικότερες αλλαγές της οικονομίας και η κατασκευή συγκοινωνιακών αξόνων στην περιοχή δημιούργησαν προϋποθέσεις για κατασκευή σιδηροδρόμου. Το έργο ολοκληρώθηκε σε 3 δεκαετίες από το 1880 κυρίως επί πρωθυπουργίας του Χ. Τρικούπη. Κατασκευάστηκαν 900 χλμ. Σιδηροδρομικής γραμμής. Το 1890 τα οικονομικά προβλήματα επιβράδυναν τη δημιουργία του και ολοκληρώθηκε το 1909. Στο μεγαλύτερο μέρος του ήταν μετρικό, ενώ οι διεθνείς προδιαγραφές ήταν 1,56 μ. Σχεδιάστηκε για να εξυπηρετήσει τοπικές ανάγκες. Το κράτος ανέλαβε κυρίως το κόστος με δανεισμό από το εξωτερικό και σε 30% ιδιώτες. Στην αρχή της λειτουργίας του τα έσοδα ήταν πολύ λιγότερα από τα αναμενόμενα και έτσι διακόπηκε η περαιτέρω επένδυση. Είναι βέβαιο πως το έργο προσέφερε πολλά στη χώρα, ειδικά τον καιρό των πολέμων. Δεν κατόρθωσε όμως να φέρει την εκβιομηχάνιση στις περιοχές που έφτασε.

## **B9. Τα εθνικά δάνεια**

Ο δανεισμός ξεκίνησε από τα χρόνια της επανάστασης. Οι Οθωμανοί αρνήθηκαν την αποπληρωμή των επαναστατικών δανείων και έτσι η Ελλάδα απομονώθηκε από τον εξωτερικό δανεισμό έως το 1861. Τη δεκαετία του 1860 νέοι ρυθμοί ανάπτυξης οδήγησαν σε δανεισμό. Οι περιορισμένοι πόροι και οι εθνικές κρίσεις καθιστούσαν αδύνατη την εξοικονομηση κεφαλαίων. Μετά το 1880 η Ελλάδα είχε χρεωθεί υπερβολικά με εξωτερικά δάνεια και χρωστούσε πολλαπλάσια ποσά από το ποσό του ετήσιου προϋπολογισμού της. Τα περισσότερα δάνεια κάλυπταν τρέχοντα ελλείμματα των προϋπολογισμών, τις στρατιωτικές κινητοποιήσεις και τους εξοπλισμούς. Μεγάλα ποσά δοθηκαν για αποπληρωμή παλαιότερων δανείων. Μικρό αλλά απαραίτητο μέρος δόθηκε για παραγωγικές επενδύσεις και δημόσια έργα.

## **B10. Η πτώχευση του 1893 και ο Δ.Ο.Ε.**

Το 1893 η Ελλάδα δεν μπορούσε να πληρώσει τις δόσεις των δανείων της και ζήτησε επαναδιαπραγμάτευση του χρέους της. Αυτό χαρακτηρίστηκε πτώχευση. Οι διαπραγματεύσεις με τις δανείστριες χώρες κράτησαν έως τον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897. Η ήττα του ελληνικού στρατού και η υποχρέωση της Ελλάδας να καταβάλει πολεμικές αποζημιώσεις έθεσαν το ζήτημα σε νέες βάσεις. Τα οικονομικά της Ελλάδας οδηγήθηκαν σε καθεστώς διεθνούς οικονομικού ελέγχου. Εκπρόσωποι 6 δυνάμεων της Αγγλίας, της Γαλλίας, της Αυστρίας, της Γερμανίας, της Ρωσίας και της Ιταλίας ανέλαβαν τη διαχείριση βασικών κρατικών εσόδων. Συγκεκριμένα ήταν τα έσοδα των μονοπωλίων αλατιού, φωτιστικού πετρελαίου, σπίρτων, παιγνιόχαρτων χαρτιού, σιγαρέτων. Τα έσοδα από την εξόρυξη της σμύριδας, το φόρο καπνού, τα λιμενικά δικαιώματα του Πειραιά, το φόρο χαρτοσήμου κ.λπ. Τα έσοδα αυτά ανέρχονταν σε 28 εκατομμύρια έως 30 εκατομμύρια δραχμές. Στόχος ήταν η εκπλήρωση των υποχρεώσεων της χώρας προς την Οθωμανική Αυτοκρατορία, δηλαδή η πολεμική αποζημίωση ύψους 92 εκατομμυρίων δραχμών. Επίσης η εξυπηρέτηση άλλων δανείων. Ο διεθνής οικονομικός έλεγχος

ξεκίνησε το 1898. Αρχικά αντιμετώπισε τις τρέχουσες ανάγκες με ένα μεγάλο δάνειο που χορηγήθηκε με την εγγύηση των δυνάμεων. Στη συνέχεια, εκτός από την εξασφάλιση της αποπληρωμής των δανείων. Λειτουργήσε και ως τεχνικό συμβουλευτικό σώμα, συμβάλλοντας στη βελτίωση της οικονομίας. Τα αποτελέσματα ήταν θετικά. Η εγγύηση των δυνάμεων αύξησε την πιστοληπτική ικανότητα της χώρας. Ο έλεγχος βοήθησε τα δημοσιονομικά της χώρας. Το 1910, παρά τη σταφιδική κρίση και παρά την αποπληρωμή των δανείων. Τα δημόσια οικονομικά μπορούσαν να χαρακτηριστούν υγιή. Οι προϋπολογισμοί ήταν ελαφρώς πλεονασματικοί. Αυτή η εξέλιξη επέτρεψε τις μεταρρυθμίσεις των κυβερνήσεων του Βενιζέλου και την πολεμική προετοιμασία των βαλκανικών πολέμων.